

КАМИНСКАЯ В. С. Межкультурное образование как способ формирования поликультурной компетентности учащихся.

В статье рассматривается поликультурная компетентность учащихся в процессе изучения иностранного языка. Анализируются разнообразные подходы и методы к обучению иноязычному общению учащихся в контексте национальной культуры.

Ключевые слова: межкультурное образование, поликультурная компетентность, поликультурность, иноязычная подготовка учащихся.

KAMINSKAYA V. S. Intercultural education as a method of students' polycultural competence formation.

Summary. Students' polycultural competence in the process of learning a foreign language is examined in the article. Different approaches and methods of students' teaching foreign language communication in the context of national culture are analyzed.

Keywords: intercultural education, polycultural competence, level of poly culture, foreign language students' training.

Кміта Є. В.

Навчально-сертифікаційний центр Украероруху

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ДИСПЕТЧЕРА УПРАВЛІННЯ ПОВІТРЯНИМ РУХОМ, ЇЇ СУТНІСТЬ ТА СКЛАДОВІ

У даній статті розглядається професійна компетентність диспетчерів управління повітряним рухом. Також надається детальне описання її складових.

Ключові слова: диспетчер управління повітряним рухом, професійна компетентність, сутність та складові, професійна діяльність

Відповідно до Директиви європейського парламенту та ради 2006/23/ЄС від 5 квітня 2006 року, **вимоги до професійної підготовки авіадиспетчерів** мають наступний вигляд [11].

Навчальна професійна підготовка передбачає, що стажер-авіадиспетчер відповідає принаймні цілям базового навчання та навчання кваліфікаційного класу, як описано у “Керівних настановах щодо обов’язкових предметів навчальної професійної підготовки авіадиспетчерів” Євроконтролю, видання від 10 грудня 2004 року.

Надбані навички мають забезпечувати *компетентність* кандидата для роботи у складних та напружених ситуаціях пересування, сприяючи перехід до навчання у підрозділу з управління повітряним рухом. *Компетенція* кандидата після навчальної професійної підготовки оцінюється шляхом відповідних іспитів або систем тривалої перевірки.

Розглянувши основні варіанти їхнього тлумачення, можливо зробити висновок, що професійна компетенція це професійно-статусні можливості по здійсненню людиною державних, соціальних й особистісних повноважень у професійній діяльності [6]. Професійна компетенція у свою чергу підрозділяється на: уміння планувати, організаційні вміння, уміння

забезпечити контроль й оцінювання, аналітичні вміння, дослідницькі вміння, професійно-комунікативні уміння, психолого-педагогічну компетенцію, філологічну компетенцію, особистісні характеристики [7].

Компетентність передбачає володіння людиною відповідною компетенцією, яка включає її особистісне ставлення до предмета діяльності. Компетентнісна в окремій галузі людина володіє певними знаннями та здібностями, які дозволяють їй обґрунтовано судити про цю галузь й ефективно діяти в ній. Важливим при цьому є не протиставляти компетентність знанням або умінням, оскільки перше поняття більш широке, ніж поняття “знання” або “уміння” [6]. Компетентність виражає значення традиційної тріади “знання, навички, уміння”, інтегруючи їх у єдиний комплекс.

Враховуючи ж вплив людського фактору на безпеку польотів при управлінні та організації повітряним рухом (він є причиною 2/3 – 3/4 загального числа катастроф та аварій у цивільній авіації), необхідно розглядати авіадиспетчера, а також і його професійну компетентність, як центральний елемент контуру управління потоком повітряного руху.

Взагалі питання та визначення професійної компетентності та компетенції також розглядається й у працях В. В. Ягупова, В. О. Сластьоніна, Н. В. Кузьміної, А. К. Маркової, Н. П. Гришиной, В. В. Косарева, Н. М. Лобановой, М. І. Лук'яновой, Г. С. Даниловой, Г. В. Біленької, В. М. Монахова, О. І. Нижникові, І. А. Зязюна та інших науковців і методистів. Ми ж, спираючись на специфіку та особливості професійної діяльності авіадиспетчерів, користуємося визначенням організації Eurocontrol.

Професійна компетентність диспетчера УПР – це його здатність застосовувати відповідні знання, навички та досвід для надання послуг з управління повітряним рухом, які описані в його ліцензії диспетчера повітряного руху [1].

Варто відмітити, що вся робота авіадиспетчерів є складною й основною і вимагає 100% часу тривалості зосередженого спостереження та зусиль за зміну [10].

Органи повітряного руху мають процедури, які містять курси підвищення кваліфікації, щоб гарантувати, що диспетчери підтримують рівень своєї професійної компетентності, необхідний для надання відповідних послуг згідно кваліфікаційним відміткам у їх ліцензії.

Взагалі професійна компетентність диспетчера УПР в рамках вищевказаних кваліфікаційних відміток має наступні загальні складові (див. табл. 1) [1].

Таблиця 1

**Елементи професійної компетентності диспетчера УПР
(згідно з організацією Eurocontrol)**

Складові професійної компетентності	Зміст (складові підкомпетентності)
Теоретичні знання (предметна теоретична компетентність)	Застосовувати спеціальні знання в сферах повітряного простору, локальних процедур, конструкції та функціонування повітряного судна, метеорології, а також знання стосовно керування технічним встаткуванням (професійна теоретико – практична підкомпетентність).
Радіотелефонний зв'язок та координація (ініціативна компетентність)	Виконувати відповідні координаційні процедури та вести радіотелефонний зв'язок з використанням предписаної англійської фразеології та на державній мові там, де це необхідно (процедурна підкомпетентність, англомовна підкомпетентність)
Зв'язок (комунікативна компетентність)	Описати чітко та ясно різні ситуації. Використовувати чітку ясну та недвусмыслову інформацію, використовуючи наголос, темп говоріння та громкість відповідно до тієї або іншої ситуації (ситуаційна підкомпетентність, лінгвістична та комунікативна підкомпетентності).
Відображення даних (компетентність відображення та запису інформації)	Здійснювати правильне управління та оновлення контрольних стрипів (фізичне або електронне) з метою вірного відображення ситуації повітряного руху (підкомпетентність відображення). Вести ясні, повні та дозволені записи тоді, коли це необхідно (підкомпетентність запису інформації).
Планування повітряного руху (компетентність планування)	Здійснювати прогнозує планування повітряного руху з метою забезпечення безпечного та економічного потоку повітряного руху (прогнозує підкомпетентність). Використовувати тільки що отриману інформацію (інформаційна підкомпетентність). Застосовувати проактивний метод роботи (проактивна підкомпетентність).
Виявлення проблеми (проблемно – вирішальна компетентність)	Виявити та проаналізувати можливі проблеми, запропонувати їх придатні рішення протягом відповідного часу (проблемно-пошукова та проблемно-вирішальна підкомпетентності).
Розуміння ситуації (ситуативна компетентність)	Отримувати та підтримувати розумову картину повітряного руху з використанням усіх доступних джерел інформації, навіть за межами зони відповідальності (розумово-інформаційна підкомпетентність). Оцінити свої мережі навантаження повітряного руху (оцінювальна підкомпетентність).
Реагування (компетентність реагування)	Реагувати своєчасним, гнучким та відповідним чином на зміни ситуації, пов'язаної з повітряним рухом (реакційна підкомпетентність). Виконувати часові перевірки (контрольна підкомпетентність). Інтегрувати вже видані дозволи (інтегративна підкомпетентність). Організувати пріоритети (підкомпетентність першочерговості).
Застосування мінімуму ешелонування (компетентність ешелонування)	Застосовувати предписаний мінімум ешелонування, не забуваючи про економічні аспекти при керуванні повітряним рухом (підкомпетентність ешелонування).
Адаптація (адаптаційна компетентність)	Здійснюється постійно, протягом тривалого часу, навіть при високому навантаженні (довготривала адаптаційна підкомпетентність). Пов'язані з роботою емоції не впливають на виконання професійних обов'язків (емоційна підкомпетентність). Своєчасно оцінюється робоче навантаження та отримується допомога (підкомпетентність оцінювання навантаження).
Командна робота (командна компетентність)	Кожний член команди може внести свій вклад в добру командну роботу. Надавати / отримувати підтримку (підкомпетентність командної підтримки). Реагувати на пропозиції членів команди (підкомпетентність командного реагування). Підмічати помилки (підкомпетентність пошука помилок).

Складові професійної компетентності	Зміст (складові підкомпетентності)
	Забезпечувати безпеку та ефективність роботи та функціонування команди (<i>підкомпетентність функціонування команди</i>).
Повітряне право (<i>правова компетентність</i>)*	Загальна інформація (<i>інформаційна підкомпетентність</i>). Міжнародні організації. Національні організації. Правила та положення (<i>процедурна та документаційна підкомпетентність</i>).

* Євроконтроль залишає вивчення змісту цього елемента професійної компетентності авіадиспетчерів на розсуд національної адміністрації з урахуванням специфіки державних та локальних законодавчих актів та процедур.

Розглянемо вищевказані компоненти детальніше.

Теоретичні знання

В рамках теоретичних знань диспетчери повинні [2]:

а) знати про повітряний простір, локальні процедури, експлуатацію та функціонування повітряного судна, наступні елементи метеорології, застосування технічного встаткування (*предметна та функціональна підкомпетентності***): *предметна компетенція та функціональна компетенція*;

Радіотелефонний зв'язок та координація (іншомовна компетентність)

В сфері радіотелефонного зв'язку та координації авіадиспетчери повинні [2]:

а) координаційні процедури: знати процедури видачі диспетчерських дозволів та вказівок; принципи, види, зміст, засоби та необхідність проведення координації (*предметна компетенція*);

б) радіотелефонний зв'язок: знати про необхідність застосування стандартної фразеології радіообміну; застосовувати затверджену фразеологію радіообміну; знати, як виконувати ефективний радіотелефонний зв'язок (*предметна та функціональна компетенція*).

Містить наступні види компетенцій: функціональна компетенція вимови, граматична компетенція та

– предметно-функціональна лексикологічна компетенція:

– *функціональна компетенція володіння іноземною мовою (у нашому випадку – англійською),*

– *функціональна компетенція з розуміння,*

– *функціональна компетенція, пов'язана з спілкуванням.*

Зв'язок (комунікативна компетентність)

В сфері зв'язку авіадиспетчери повинні [2]:

• знати, що таке зв'язок та процес зв'язку у різних робочих ситуаціях; знати фактори та практику ведення радіозв'язку в стандартних та нестандартних ситуаціях (*предметна компетенція*).

Містить наступні види компетенцій:

– Функціональна компетенція вимови;

– Предметно-функціональна лексикологічна компетенція:

– *функціональна компетентність, пов'язана з спілкуванням.*

Реагування, зазвичай, негайне, доречне та інформативне. Ініціювання

та підтримання опису тих або інших ситуацій, радіообміну навіть у разі неочікуваного повороту подій.

Відображення даних – здійснювати правильне управління та оновлення контрольних стрипів (фізичне або електронне) з метою вірного відображення ситуації повітряного руху. Вести ясні, повні та дозволені записи тоді, коли це необхідно (*компетентність відображення та запису інформації*).

В сфері відображення даних авіадиспетчери повинні [2]:

- аналізувати відповідні дані на дисплеях; впорядковувати відповідні дані на дисплеях; здійснювати кодування та декодування відповідних стандартних аббревіатур ICAO; обирати відповідні дані від відповідних джерел (*функціональна компетенція*) тощо.

Планування повітряного руху

В рамках планування повітряного руху диспетчери повинні [2]:

а) здійснювати прогнозує планування повітряного руху з метою забезпечення безпечного та економічного потоку повітряного руху (*прогнозує підкомпетентність*): *предметна та функціональна компетенція*;

б) використовувати тільки що отриману інформацію:

складати, видавати та обробляти різні види відповідних повідомлень; використовувати систему AFTN (*функціональна компетенція*);

в) застосовувати проактивний метод – діяти на упередження у плануванні повітряного руху (*функціональна компетенція*).

Виявлення проблеми

При виявленні проблеми диспетчери повинні [2]:

- максимально точно сформулювати проблему; вміти аналізувати нову ситуацію з метою створення та застосування стратегій для вирішення складної проблеми;находження імовірнісних стратегій; виявлення переваг результатів їх реалізації та максимальної очікуваної корисності; застосування стратегій для рішення проблеми (*творча, функціональна та методологічна компетенції***).

Розуміння ситуації

В рамках розуміння ситуації диспетчери повинні [2, 13]:

а) отримувати та підтримувати розумову картину повітряного руху з використанням усіх доступних джерел інформації, навіть за межами зони відповідальності (*розумово- інформаційна підкомпетентність*):

– *розумова, творча та функціональна компетенції*);

б) оцінити свої мережі навантаження повітряного руху: ознайомлення з обстановкою у секторі спостереження та сусідніх секторах, оцінки льотної ситуації, відокремлення літаків, що пролітають через сектор після зльоту, сектор посадки та транзитні (*розумова, творча та функціональна компетенції*).

Реагування

В рамках реагування авіадиспетчери повинні [2]:

а) виконувати часові перевірки (*контрольна підкомпетентність*): предметна та функціональна компетенції;

б) реагувати своєчасним, гнучким та відповідним чином на зміни ситуації повітряного руху (*реакційна підкомпетентність*) [2]: – особистісна та функціональна компетенції;

в) інтегрувати вже видані дозволи [2]:

– вміти сформулювати остаточний образ миттєвого реагування на розпорядження та вказівки (*інтегративна компетенція***).

г) організовувати пріоритети: при використанні повітряного простору одночасно двома або більше користувачами, право на його використання надається користувачам у відповідності до державних пріоритетів у затвердженій послідовності – (*функціональна компетенція*) [5].

Застосування мінімуму ешелонування – застосовувати предписаний мінімум ешелонування, не забуваючи про економічні аспекти при керуванні повітряним рухом (*підкомпетентність ешелонування*).

При застосуванні мінімуму ешелонування авіадиспетчери повинні [2]:

• використовувати стандарти вертикального ешелонування та процедури їх забезпечення; застосовувати стандарти повздовжнього ешелонування та процедури, що базуються на часі та відстані; використовувати стандарти бічного ешелонування та процедури; застосовувати стандарти візуального ешелонування та відповідні процедури їх забезпечення; тощо (*предметна та функціональна компетенції*).

Адаптація

Професійна адаптація являє собою єдність адаптації індивіда до фізичних умов фахового середовища, адаптації до професійних завдань, виконуваним операціям, професійної інформації і т.д. та адаптації особистості до соціальних компонентів професійного середовища [3].

При застосуванні адаптації авіадиспетчери повинні:

а) Не давати емоціям впливати на виконання своїх професійних обов'язків (*емоційна підкомпетентність*):

– особистісна та соціальна компетенції;

б) Своєчасно оцінювати робоче навантаження та отримувати допомогу (*підкомпетентність оцінювання навантаження*):

– функціональна компетенція) [4].

Командна робота

При командній роботі авіадиспетчери повинні [2]:

• знати різницю між соціальними відносинами та відносинами в процесі професійної взаємодії (*соціальна компетенція***);

• знати різні типи людської поведінки при роботі в команді (*соціальна компетенція*);

• реалізовувати методи колективної роботи (*соціальна компетенція*);

• знати про стиль поведінки притаманний лідеру та групову взаємодію в команді (*особистісна та соціальна компетенції***).

а) підмічати помилки (*підкомпетентність пошука помилок*): *функціональна, соціальна, методологічна та особистісна компетенції*;

б) забезпечувати безпеку й ефективність роботи та функціонування команди (*підкомпетентність функціонування команди*): *соціальна та методологічні компетенції***.

в) надавати / отримувати підтримку:

- знати про свої сильні та слабкі сторони (*особистісна компетенція*);
- використовувати нові можливості для самореалізації (*особистісна компетенція*) тощо.

г) реагувати на пропозиції членів команди:

- позитивно або негативно, (своєчасно) але з обов'язковим поясненням своєї позиції (*методологічна компетенція***).

Повітряне право

В рамках повітряного права авіадиспетчери повинні (*предметна компетенція*) [2]:

а) загальна інформація (*інформаційна підкомпетентність*): *предметна компетенція*;

б) міжнародні організації (*процедурна та документаційна підкомпетентність*): *предметна компетенція*;

в) національні організації (*процедурна та документаційна підкомпетентність*): *предметна компетенція*;

г) правила та положення (*процедурна та документаційна підкомпетентність*): *предметна компетенція*;

**В статті були використані види компетентностей та компетенцій, взяті з роботи О. Овчарук [12]

Виходячи з даного матеріалу можливо зробити наступні висновки:

1) професійна діяльність диспетчерів цивільної авіації є дуже складною як за своєю структурою, так і за змістом;

2) відповідно специфіці професійної діяльності відмітимо, що робоча компетентність авіадиспетчера має надзвичайно комплексний характер та містить у собі складові знання, навички, вміння та відношення, які визначають його як фахівця у сфері організації та управління повітряним рухом;

3) професійна компетентність та діяльність авіадиспетчера реалізується в інтернаціональній площині: на стиці рідної та іноземної культур, регулюючих положень та документів у сфері цивільної авіації та законодавчих процедур;

4) тому, виходячи з пунктів 1-3 висновків стає зрозумілим, що безпека польотів потребує особливої підготовки для формування професійної компетентності авіадиспетчера, щоб він, як було сказано вище, міг надавати аеронавігаційні послуги у безпечний, швидкий та ефективний спосіб.

Використана література:

1. ATCO Licensing Review Task Force (ALRTF) – *Guidelines for Competence Assessment*. Ed. 2.0. Brussels: EUROCONTROL, 2005.
2. Програма початкової підготовки диспетчерів управління повітряним рухом. Изд. 1.0 – Украерорух, 2008. – 79 с.
3. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.pravo.vuzlib.net/book_z1091_page_5.html
4. *Пишинов Г. Ю.* Професіографічний аналіз праці авіадиспетчера та інженера радіонавігації, радіолокації і зв'язку / Г. Ю. Пишинов, В. Б. Ластовченко // Актуальные проблемы транспортной медицины. – № 2 (12), 2008. – С. 44-50
5. Повітряний кодекс України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3167-12>
6. *Варданын Ю. В.* Стрoение и развитие профессиональной компетентности специалиста с высшим образованием : (на материале подготовки педагога и психолога) : дисс. д-ра пед. наук: 13.00.01. – М., 1998. – 353 с.
7. Положение о порядке аттестации педагогических и руководящих работников образования. – М., 2000. – С. 21.
8. *Овчарук О.* Ключові компетентності: Європейське бачення // Управління освітою. – 2004. – № 2. – С. 6-9.
9. *Огарев Е. И.* Компетентность образования: социальный аспект / Е. И. Огарев – СПб. : РАО ИОВ, 1995. – 234 с.
10. *Рева О. М., Селезньов Г. М.* Модель проблемної ситуації в системах управління повітряним рухом // Авиационная космическая техника и технология, 2008 – № 6 (53). – С. 30-35.
11. ДИРЕКТИВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ ТА РАДИ 2006/23/ЄС від 5 квітня 2006 року про ліцензію Співтовариства для авіадиспетчерів [Електронний ресурс] / Режим доступу: legal-base.in.ua/data/upload/catalog/.../directive_2006_23_ua.doc
12. *Овчарук О.* Сучасні тенденції розвитку змісту освіти в зарубіжних країнах [Електронний ресурс] / Режим доступу: www.children.edu-ua.net/storage/896.doc
13. Practical Training ATCO Basic Training – Institute of Air Navigation Services. ATC Training Unit. Ed. 1.7 Luxembourg: EUROCONTROL, 2008

КМИТА Е. В. Профессиональная компетентность диспетчеров управления воздушным движением, ее сущность и составляющие.

В данной статье рассматривается профессиональная компетентность диспетчеров управления воздушным движением. Также предоставляется детальное описание ее составляющих.

Ключевые слова: диспетчер управления воздушным движением, профессиональная компетентность, сущность и составляющие, профессиональная деятельность.

КМИТА Е. V. The professional competence of air traffic controllers, its plot and components.

The professional competence of air traffic controllers is described in this article. The detailed description of this competence components is mentioned too.

Keywords: air traffic controller, professional competence, plot and components, professional activity.